

національного законодавства, до яких були внесені зміни або доповнення на підставі рішень Євросуду; 4) у випадках використання в судовій практиці України таких основних принципів Конвенції, як «верховенство права», «справедливість», «справедливий баланс», «розумний строк», «суспільний інтерес», «особливість розмежування фактів та оціночних суджень», «межі допустимої критики політиків» тощо, які в українському законодавстві мають місце, але не розкриваються.

Список використаних джерел

1. Буткевич В. Європейська конвенція з прав людини і основних свобод: генеза намірів і права / В. Буткевич // Право України. – 2010. – № 10. – С. 83.
2. Буткевич В. Якість закону і питання ефективності застосування рішень Європейського суду з прав людини судами України (виступ на Міжнародній конференції) / В. Буткевич // Право України. – 2011. – № 7.
3. Де Сальвіа М. Европейская конвенция по правам человека. – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2004.
4. Паліюк В. П. Особливості застосування судами України Конвенції про захист прав та основних свобод: (навч.-практ. посіб.). / В. П. Паліюк. – Миколаїв: «Атол», 2003.
5. Паліюк В. У яких випадках українські судді зобов'язані застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основних свобод? / В. Паліюк // Судова апеляція. – 2006. – № 3.
6. Паліюк В. П. Стаття 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: українське законодавство та судова практика: практичний посібник / В. П. Паліюк. – Миколаїв: ТОВ фірма «Іліон», 2010. – С. 259-261.
7. Погребняк С. П. Колізії в законодавстві, їх види // Загальна теорія держави і права: [Підручник для студ. юрид. вищ. навч. закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009.
8. Шевчук С. Свобода вираження поглядів: практика Європейського суду з прав людини у порівняльній перспективі. / С. Шевчук. – К.: Видавництво «Реферат», 2005. – С. 87.

*Пришпетлива І. О.,
студентка 5-го курсу
факультету правничих наук НаУКМА*

МОВНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОХОРОНУ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ В МІСТАХ ТА ІНШИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ»

Аналіз законопроектів з позицій їх юридико-технічної та мовно-термінологічної якості дозволяє досліднику не лише простежити, як формулюється нормативно-правовий зміст, які засоби і прийоми застосовує законодавець, але й виявити деякі недоліки й помилки, які мають бути виправлені на стадії підготовки законопроекту до другого читання.

У цій статті викладено результати спостереження над текстом проекту Закону України «Про охорону зелених насаджень в містах та інших населених пунктах», який було зареєстровано у Верховній Раді України 21.12.2011 р. за № 9628 [1]. Автори законопроекту – депутати І. О. Заєць та М. Х. Шершун.

Зазначимо, що проблема охорони довкілля нині є дуже важливою та актуальною і, безумовно, потребує законодавчого вирішення. Однак запропонований у законопроекті підхід не видається досконалим. Суттєвими недоліками законопроекту є численні мовні помилки та невисокий рівень юридичної техніки.

У цій статті викладено результати мовно-правового аналізу законопроекту, зокрема, виявлено низку юридико-технічних та мовностилістичних помилок у тексті та зроблено спробу запропонувати шляхи їх усунення.

Передусім, важливим є факт того, що назва законопроекту і визначений у преамбулі предмет регулювання не збігаються: назва проекту стосується лише охорони зелених насаджень, у той час як предметом регулювання охоплюється ширший перелік правовідносин: «правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади створення, утримання, охорони і відновлення зелених насаджень міст та інших населених пунктів України».

Для кращого розуміння спрямованості цього законопроекту рекомендуємо використовувати назву «Про охорону, утримання та відтворення зелених насаджень», адже саме таке формулювання використовується в назвах розділів законопроекту («Розділ II. Регулювання та управління в сфері охорони, утримання та відтворення зелених насаджень», «Розділ IV. Фінансове забезпечення охорони, утримання та відтворення зелених насаджень» і т. д.).

Далі перейдемо безпосередньо до аналізу норм законопроекту.

Ст. 1 законопроекту дає визначення поняття «**вікові дерева**» – «дерева, вік яких перевищує середню тривалість життя для кожної з порід, які мають довжину охоплення стовбура на висоті 1,3 метра від землі щонайменш 3 метри (для порід дуба, верби, тополі – щонайменш 4 метри) та **виступають свідками історичних та культурних подій міст та населених пунктів**».

Слід зазначити, що «Великий тлумачний словник сучасної української мови» розмежовує пряме значення слова **свідок**: «Людина, що була присутня при якій-небудь події, пригоді й особисто бачила що-небудь; очевидець» і переносне «Предмет, річ, що існували під час подій, які відбувалися безпосередньо на цьому місці або неподалік» [2, с. 1297]. Проте для законодавчого різновиду офіційно-ділового стилю наведена вище конструкція не є вдалою, оскільки, по-перше, визначити, чи виступало конкретне дерево свідком певної події досить важко, по-друге, за сучасної екологічної ситуації будь-яке дерево зі значною тривалістю життя становить високу цінність, навіть якщо воно не стало «свідком важливих історичних чи культурних подій», по-третє, законодавець застосовує елементи публіцистичного стилю (переносне значення створює образ «дерева-свідка»), які стилістично контрастують із попереднім суго технічним описом параметрів дерев. Такий дисонанс, як показало проведене автором опитування, відчуває читач і свідчить про зайву для даного контексту пафосність. Тому залишення такого формулювання, на нашу думку, не є виправданим.

Також слід зазначити, що в ст. 1 міститься формулювання «міст та населених пунктів», таким чином, за логікою авторів, місто не є населеним

пунктом, що, очевидно, є редакційною помилкою і потребує виправлення (наприклад «міст та інших населених пунктів»).

Також у ст. 1 допущено граматичні та стилістичні помилки, зокрема: *територіальне входять* (правильно: *територіально входять*), *спричинила до припинення росту* (прийменник *до* є зайвим), *щонайменш* (правильно – *щонайменше*), *нанесення шкоди* замість *завдання шкоди*, *їх цінність* (правильно *їхню цінність*). Якщо перші три помилки можна розглядати як граматико-технічні, то останні два слід прокоментувати.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» слово *наносити* означає: «1. Приносити велику кількість чого-небудь. 2. Рухаючись, захоплювати з собою й нагромаджувати куди-небудь певну кількість чогось. 3. Позначати, відбивати що-небудь на карті, схемі і т. ін. 4. Покривати шаром чого-небудь. 5. *розм.* У сполученні з деякими іменниками означає: заподіювати, чинити, робити те, на що вказує іменник» [2, с. 725]. Звертаємо увагу на те, що значення 5 є стилістично маркованим, а отже, недоречним в офіційно-діловому тексті. Автор «Російсько-українського словника сталих словосполучень» С. І. Головащук лексикографічно кодифікував такі термінологічні еквіваленти: рос. *наносить, нанести вред* – укр. *завдавати, завдати шкоди*; рос. *наносить, нанести (причиняють, причинить) ущерб (урон) кому* – укр. *завдавати, завдати шкоди (втрати, втрат, збитків), робити, зробити (учиняти, учинити) шкоду, шкодити і нашкоджувати, нашкодити кому* [3, с. 288]. Отже, *нанесення шкоди* є калькою з російської мови, яка має стилістичну конотацію «розмовне».

Щодо вживання займенників *їх* – *їхній* зазначимо: *їх* – це форма род. відмінка особового займенника 3 особи множини *вони* – *їх*. У літературній українській мові *він, їх* вживаються на позначення предмета мовлення, вираженого іменником у множині до або після цього займенника. *Їхній* – це присвійний займенник із значенням «належний їм». Як зазначає Антоненко-Давидович, «щоб уникнути зайвого паралелізму, який не поширює наших мовних можливостей, а, навпаки, створює плутанину, краще в нашій поточній усній і писемній мові додержуватись присвійного займенника «їхній» [4], тому слід вживати форму «їхню цінність».

Також одним із суттєвих недоліків мовних конструкцій законопроекту є неправильно побудоване визначення поняття «*об'єкт благоустрою зеленого господарства*» у ст. 1. Згідно з визначенням, «об'єкт благоустрою зеленого господарства – об'єкт благоустрою населеного пункту, на території якого розташовані зелені насадження». Застосовуючи закони формальної логіки, ми можемо зробити висновок, який впливає з такого визначення: зелене господарство є населеним пунктом, на території якого розташовані зелені насадження, що, очевидно, не відповідає стану речей. Можна припустити, що це є редакційною помилкою, оскільки визначення «зеленого господарства» в проекті немає взагалі, тому, напевно, в цій нормі законодавець мав намір розтлумачити саме поняття зеленого господарства. Втім, законодавча норма має бути настільки чіткою, щоб виключати двозначність розуміння, тому ці неточності мають бути виправлені.

Продовжуючи аналіз ст. 1 законопроекту, зазначимо, що вона містить таке визначення поняття *«присадибна ділянка»* – «це ділянка землі, що надана у власність громадян для обслуговування житлового будинку». Передусім, *що надана* є граматичною тавтологією, на що звертає увагу Наталія Непийвода у книзі «Сам собі редактор» [5] (треба «це ділянка землі, надана у власність громадянам»). По-друге, наведене у ст. 1 формулювання не є правильним і повним, оскільки не охоплює зміст поняття «присадибна ділянка». Пропонована авторами законопроекту дефініція не відповідає визначенню *присадибної ділянки* у Земельному кодексі України. Згідно зі ст. 121 цього Кодексу [6] присадибна ділянка надається для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд. Тобто, законопроект невиправдано звужує зміст поняття присадибної ділянки, що може мати наслідком певні труднощі у правозастосовній діяльності.

Ст. 1 також містить визначення поняття *утримання зелених насаджень*: «утримання зелених насаджень – комплекс агротехнічних, організаційних та інших заходів(,) спрямованих на дотримання режиму їх використання, що сприяють нормальному ростові». Ця норма не відповідає правилам юридичної техніки, оскільки нечітко формулює: на дотримання режиму використання *чого* спрямовуються заходи та ростові *чого* сприяють ці заходи. Також присутня пунктуаційна помилка – відсутність коми перед дієприкметниковим зворотом.

У ч. 8 ст. 10 законопроекту міститься таке формулювання: «особи, що мають права на власність чи користування земельною ділянкою». Теорія права не знає поняття «права на власність», тому, напевно, автори законопроекту мали на увазі «право власності на земельну ділянку чи користування земельною ділянкою».

Ч. 4 ст. 11 визначає, що «інвентаризація зелених насаджень проводиться раз за 5 років». Тут ми можемо побачити неправильне вживання прийменника – замість «раз за 5 років» слід вживати «раз на 5 років».

Показовою в плані недотримання вимог юридичної техніки законопроекту є ст. 12, у ч. 1 якої автори проекту визначили, що на території зелених насаджень загального, обмеженого та спеціального користування допускається проведення санітарних рубок (в тому числі – видалення аварійних, хворих дерев та чагарників), якщо такі не становлять цінності для збереження диких та зелених насаджень, реконструкції зелених насаджень, за виключенням особливо цінних ділянок зелених зон та вікових дерев. Очевидно, формулювання «якщо такі не становлять цінності для збереження диких та зелених насаджень...» стосується не санітарних рубок, адже в протилежному випадку ця конструкція не мала б жодного сенсу. Тому, авторам законопроекту не варто було брати в дужки конструкцію «в тому числі – видалення аварійних, хворих дерев та чагарників» (до того ж, зауважимо, що має бути прийменник *у* замість *в* – між приголосними та після знаків пунктуації; це зауваження стосується і помилки в назві законопроекту «Про охорону зелених насаджень *в* містах та інших населених пунктах» – має бути *у*).

Ч. 3 цієї ж статті визначає, що на території зелених насаджень загального, обмеженого та спеціального користування допускається виникнення

надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру чи ліквідації їх наслідків. Маємо надію, що це, все ж, є редакційною помилкою, інакше зміст цієї норми є невтішним.

У ч. 2 цієї статті зазначено, що на території зелених зон загального користування забороняється реалізація проектів будівництва нових будівель та споруд, що може призвести до знесення зелених насаджень, за виключенням випадків, передбачених у п. 3 ст. 2 цього Закону. По-перше правильно було б сказати: «забороняється реалізація проектів будівництва нових будівель та споруд, що *можуть* призвести до знесення зелених насаджень», інакше норма набуває протилежного змісту – нібито сама заборона проектів будівництва може призвести до знесення зелених насаджень. По-друге, якщо звернутися до ст. 2 цього законопроекту, куди нас відсилає норма, то там ми не знайдемо ані п. 3, ані змістовної відповідності ч. 2 ст. 12 (у цій статті йдеться не про винятки із заборони будівництва будівель та споруд, а про органи управління у сфері охорони, утримання та відтворення зелених насаджень). Окрім цього, формулювання «*за виключенням...*» є росіянізмом, адже правильно – «*за винятком*» [3].

П. 2 абзацу 3 ст. 14 законопроекту зазначає, що на території зелених зон та інших озелених територій забороняється «складувати будь-які вантажі». Великий тлумачний словник сучасної української мови містить такі дані щодо дієслова «складувати»: «СКЛАДУВАТИ, ую, уеш, недок., перех., *рідко*. Те саме, що складати». Є стилістична ремарка, що означає: ця форма рідко вживається. Таким чином, слід було б вжити більш поширену в літературній мові форму «складати».

Підсумовуючи, зауважимо, що проблема охорони зелених насаджень є актуальною і потребує законодавчого вирішення. Втім, поданий законопроект не повністю відповідає вимогам законодавчої техніки, містить низку дефектів та мовних помилок, а тому потребує доопрацювання з урахуванням виявлених недоліків.

Список використаних джерел

1. Проект Закону «Про охорону зелених насаджень в містах та інших населених пунктах» № 9628 від 21.12.2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF7FG001.html
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – С. 1297.
3. Головащук С. І. Російсько-український словник сталих словосполучень. / С. І. Головащук. – К.: Наукова думка, 2001. – 640 с. – С. 176.
4. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Б. Д. Антоненко-Давидович. – К.: Дім «КМ АКАДЕМІЯ», 1994. – С. 158.
5. Непийвода Н. Сам собі редактор: Порадник з української мови. / Н. Непийвода. – К.: Українська книга, 1998. – С. 35.
6. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – № 3-4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2768-14>